

«БЕКІТЕМІН»
Бас директор
ҚР БФМ ЕК «Зоология институты» РМК

Ященко Р.В.
«12» ажыны 2021 ж.

**ҚР Білім және ғылым министрлігінің ғылыми комитеті «Зоология институты» РМК ШЖҚ сыйбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама жүргізу жөніндегі үлгілік
ҚАҒИДАЛАР**

1. Жалпы ережелер

1. Осы ішкі актілердің сыйбайлас жемқорлыққа қарсы сараптамасын жүргізу жөніндегі үлгілік қағидалар (бұдан әрі – қағидалар) ҚР БФМ ЕК «Зоология институты» РМК ішкі актілердің сараптамасына бағытталған.

2. Осы Қағидалардың мақсаты ҚР БФМ ЕК «Зоология институты» РМК ішкі актілерге сараптама жүргізу кезінде бірыңғай тәсілдерді қамтамасыз ету болып табылады.

3. Ишкі актілерге сыйбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама жүргізу қағидаттары:

- 1) заңдылық;
- 2) обьективтілік;
- 3) толықтығы мен жан-жақтылығы;
- 4) ашықтық;
- 5) сыйбайлас жемқорлықтың алдын алу.

4. Сыйбайлас жемқорлыққа қарсы сараптаманың негізгі міндеттері:

- сыйбайлас жемқорлық тәуекелдерінің туындау жағдайлары мен мүмкіндіктерін обьективті және жан-жақты анықтау;
- талдау субъектілерінің қызметіне қатысты ішкі актілердегі сыйбайлас жемқорлық факторларын жою бойынша негізделген ұсыныстарды қалыптастыру.

5. Қағидаларда мынадай ұғымдар пайдаланылады:

сыйбайлас жемқорлық – жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға теңестірілген адамдардың заңсыз пайдалануы, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген лауазымды адамдардың өздерінің лауазымдық (қызметтік) өкілеттіктерін және соған байланысты

мүмкіндіктерін жеке немесе делдалдар арқылы алу немесе жеке өзіне не үшінші тұлғаларға мүліктік (мүліктік емес) жеңілдіктер мен артықшылықтар мақсатында пайдалануы, сол сияқты жеңілдіктер мен артықшылықтарды беру арқылы осы тұлғаларға пара беру ;

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат-сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайтуға, қоғамның мемлекеттік органдардың қызметіне сенімін арттыруға бағытталған құқықтық, әкімшілік және ұйымдастырушылық шаралар және Қазақстан Республикасының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы осы Заңына сәйкес өзге де шаралар;

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама - сыбайлас жемқорлыққа қарсы ғылыми сараптаманың қорытындысын шығара отырып, ішкі актілердің және ішкі актілердің жобаларын оларда сыбайлас жемқорлық нормаларын анықтау мақсатында зерттеу;

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдері - мемлекеттік органның (жергілікті өзін-өзі басқару органының) міндеттерін іске асыруға нұқсан келтіруі, ал қоғамдық мұдделерге жеке мұдделер нұқсан келтіруі мүмкін сыбайлас жемқорлық көріністерінің туындау ықтималдығы;

Сыбайлас жемқорлық көрінісі - сеніп тапсырылған билікті жеке мақсатта теріс пайдалану.

2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама талдаудың бағыттары

6. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптаманың мақсаты ұйымның қызметіне қатысты ішкі актілерде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін анықтау болып табылады.

7. Ұйымның қызметін қозғайтын ішкі актілерде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал етуі мүмкін нормалар анықталады.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін нормалардың сәйкестендіру белгілері:

1) Дискрециялық өкілеттіктердің кеңдігі

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің индикаторлары:

- шешім қабылдау (іс-әрекет жасау) мерзімдерінің, шарттарының немесе негіздерінің болмауы немесе белгісіздігі;

- шешім қабылдау (іс-әрекет жасау) мерзімдерінің ұзақтығын белгісіз кезеңге не мерзімдерді ұзартудың нақты шарттарын белгілемей үлғайту мүмкіндігі;

- шешім қабылдаудың (іс-әрекет жасаудың) негіzsіз кең уақыт ауқымын белгілеу;

- шешім қабылдау (іс-әрекет жасау) мерзімдерін есептеу сипатына нұсқаудың болмауы;

- шарттарды (негіздерді) дәл айқындаусыз қандай да бір шешім қабылдаудың бірнеше нұсқаларының болуы;
- шкі актіде «бойы», «ақылға қонымды мерзім», «тиісті мерзім», «белгіленген мерзім (кезең)», «егер ол басқа нормативтік құқықтық актілерде белгіленбесе» деген тұжырымдамаларды және басқа да осыған ұқсас айқындалмаған тұжырымдамаларды пайдалану;
- ұйымның (олардың лауазымды тұлғаларының) қайталанатын өкілеттіктерінің болуы;
- бір шешім үшін бірнеше қызметкерлердің жауапкершілігін белгілеу.

2) «құқылы» формуласы бойынша құзыреттілікті айқындау:

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің индикаторлары:

- ішкі актінің нормалары мен ережелерінде «құқылы», «мүмкін» және т. б. тұжырымдарын қолдану;

- ішкі актінің мәтінінде өкілеттікті тек құқық ретінде түсіндіретін ережелер мен нормалардың болуы (яғни белгілі бір жағдайларда оны жүзеге асырмау);

- ішкі актінің мәтінінде құқықты белгілі бір әрекеттерді жасау міндеті ретінде емес, мүмкіндік ретінде түсіндіретін ережелер мен нормалардың болуы.

3) Реттеудегі олқылықтың болуы:

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің индикаторлары:

- мәртебелік нормалардың болмауы (егер олар);
- қызметтің қандай да бір түрін регламенттеуге, ұйымға бекітілген функцияны іске асыруға қатысты нормалардың болмауы;
- мінез-құлық қағидаларының болмауы және қойылатын талаптардың орындалуын бақылауды жүзеге асыру.

4) Әкімшілік рәсімдердің болмауы немесе толық болмауы:

- бизнес-рәсімдердің және/немесе әкімшілік рәсімнің түпкілікті нәтижесін алуға бағытталған дәйекті іс-қимылдар (кезеңдер) тізбесінің болмауы;
- ұйымның (лауазымды тұлғаның) шешім қабылдауы үшін регламентtelген негіздердің болмауы;

- жеке және занды тұлғалардан өтініштерді қабылдау кезінде қабылдауға немесе бас тартуға занды негіздерге негізделмеген субъективті тәсілдердің болуы.

5) Құқықтар көлемін таңдамалы өзгеруі.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің көрсеткіштері:

- құқықтар көлемін өзгерту туралы шешімдер қабылдау шарттарының, өлшемшарттарының немесе негіздерінің болмауы немесе белгісіздігі;

- нақты шарттар мен негіздерді белгілемей, құқықтар көлемін өзгерту туралы шешімдер қабылдау кезінде негіzsіz кең өкілеттіктер белгілеу;

- ішкі актінің нормалары мен ережелерінде «әдетте», «ерекше жағдайларда», «жекелеген жағдайларда» немесе «... шартымен» және т. б. сияқты түсініксіз, белгісіз мазмұндағы мұндай тұжырымдарды қолдану;

6) Ішкі актілердің коллизиясы

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің индикаторлары:

- бір деңгейлі актілер арасында қайшылықтың болуы;
- негізгі және түнди ішкі акт арасындағы қайшылықтың болуы;
- НҚА ережелері мен ішкі актілердің арасында қайшылықтардың болуы.

7) Адамға тиесілі құқықты іске асыру үшін қойылатын талаптардың жоғары болуы

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің индикаторлары:

- жеке (лауазымды) және занды тұлғаларға субъектілік құқықтары мен бостандықтарын тиісінше іске асыру үшін оларды орындауда қажеттілік жоқміндептерді жүктеу;

- ішкі актінің мәтінінде ашық, бас тарту үшін негіздемелер тізбесінің, басқа НҚА-да белгіленген бас тарту үшін негіздемелерге сілтемелердің, оның ішінде занға тәуелді сипаттағы сілтемелердің болуы;

- жеке (лауазымды) және занды тұлғаларға қолданыстағы НҚА- да көзделмеген құжаттарды, ақпаратты, анықтамаларды, өтініштерді және т. б. ұсыну міндетін жүктеу;

- жоба мәтінінде «бұлыңғыр», бас тарту үшін субъективті-бағалау негіздерінің болуы.

8) Заңдық-лингвистикалық белгісіздік

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің индикаторлары:

- ішкі актінің мәтінінде юриспруденцияда екіұштылық немесе орын алмаған терминдерді, сөз тіркестерін және сөйлеу айналымдарын пайдалану.

Оның ішінде: «корынды», «төтенше жағдайларда», «ақылға қонымын мерзімде», «қысқа мерзімде», «қысқа мерзімде», «ұзақ мерзімде», «белгілі бір жағдайларда», «жеткілікті негіздерде», «шектелмеген уақыт», «өзге атаулар (жағдайлар, шарттар, тәртіп, рәсімдер)», «және т. б.», «басқалары...», «басқалары...», «басқа нұсқалар», «қолданғаны дұрыс», «кейір жағдайларда», «өзге атауларға (жағдайлар, шарттар, тәртіп, рәсімдер) жол беріледі (рұқсат етілген)» және т. б.

- ішкі актілердің мазмұнында құбылысты, оқиғаны, фактіні әртүрлі түсіндіруге мүмкіндік беретін түсініксіз, белгісіз мазмұны бар бағалау сипатындағы ұғымдар мен тұжырымдардың болуы;

- бір ішкі актінің мемлекеттік және орыс тілдеріндегі мәтіндері арасында оларды құқықтық түрғыдан әртүрлі түсіндіруге мүмкіндік беретін мағыналық айырмашылықтардың болуы;

- жеке және заңды тұлғалардың заңды жауапкершілігін белгілейтін нормаларда белгісіздіктің, түсініксіздіктің және міндетті еместіктің болуы;

9) Басқа да сыйайлас жемқорлық факторлары

Факторлар тізімі:

Конкурстық (аукциондық) рәсімдердің болмауы; қызметкердің құқық бұзушылық үшін жауапкершілігінің болмауы; бақылаудың болмауы, соның ішінде қоғамдық, квазимемлекеттік сектор субъектілерімен, қызметкерлермен; талдау субъектісі (олардың өкілдері) мен жеке және заңды тұлғалар арасындағы тікелей байланысты заңдастыратын нормалардың болуы; тиісті өкілеттіктерді заңнамалық түрде берудің болмауында ішкі актінің көмегімен заңнамалық олқылықтарды толтыру.

3. Сыйайлас жемқорлыққа қарсы сараптама қорытындысы

8. Сыйайлас жемқорлыққа қарсы сараптаманың нәтижелері ескертулер мен ұсыныстар болған кезде қорытындымен ресімделеді.

9. Актіде сыйайлас жемқорлық факторлары анықталған кезде сыйайлас жемқорлыққа қарсы сараптама жүргізу нәтижелері бойынша қорытындыда жобаның құрылымдық бірліктерін (бөлімдерін, тармақтарын, тармақшаларын, абзацтарын) көрсете отырып, барлық анықталған сыйайлас жемқорлық факторлары көрсетіледі. Бұл ретте қорытындыда анықталған сыйайлас жемқорлық факторларын жою жөніндегі ұсыныстар көрсетіледі.

10. Сыйайлас жемқорлыққа қарсы сараптама жүргізу нәтижелері бойынша қорытынды актіні дайындауға жауапты құрылымдық бөлімшеде міндетті түрде қаралуға тиіс.